

Napokba pedig szép idők jártak. Azért edj erre az alkalmatosságra való melódiát keresett ki Salzman a mellynek foglatatja a vólt, hogy ha a szép idő mord időre változik is, jót kell reményleni. Az Melodie így kezdődött: Hoffnung Hoffnung immer grün. Edj Tanítvány egy Fortepiánon Cotából verte ezt az Éneket, és az egész sereg éneketta utánna. Ezután még edj darabig az Asztal mellett ültünk, fel-kelvén ismét két Verset el-énekettek, utóljára pedig edj imádsággal rekesztették be az ebédet.

Ebéd után botanizálni ki vitte Tanítványit edj Ifju Tanító Salzman Károly. A Tanítványoknál botanicus kés vólt, mellyel a plántát ki ásták. Edjnehányra találtak és a Tanítványok mind Német, mind deák neveket edjszerre ki mondták, még azt is mellyik Classisra tartozik. — Ez a Botanicát tanító Professor tanitja néha Guths-muthesal edjűtt a Gymnasticát is. Hogy ő ezt a mesterséget érti, edj példáját adta előttem. T. i. edj fán jó magossan vólt edj téli gyöngy. Ó erre a fára hirtelen fel mászott s le törte a gyöngyöt, le hozta tanítványinak. Ezek mindjárt meg-vizsgálták, s megmondták hogy a him nemre tartozik. — Meg nézegettem egy néhány szobákat, a hol a Tanítványokat esztergályozni, faragni, gyalulni, mappát rajzolni, festeni találtam. Edj 8 esztendő forma gyermek America mappáját rajzolta. — Jelen vóltam az Anglus-nyelv tanításán is dél utáni 3 óraker. Ekkor 7 Tanítványt Censeált Csak ugyan Salzman Károly. Ezek 11—12 esztendő Gyerekek vóltak, és csudálkoztam mennyire vitték az Anglus nyelvet. — Pedig ezen kívül még a Deák, Frantz, és Olasz Nyelvbe is jártasok, valamint minden szükséges Tudományokba; úgy hogy bóldog Gyermek az a ki itt kezdi a tanúlást. — Mind a physica mind a Moralis Nevelésben párja nélkül való Institutum ez. És innen van hogy ide Frantzia Országból Angliából Sveciából s. t. e. is el-hozzák a Gyermeket. Most, edj Americai Gyermek is van az Institutumba, a ki ide Angliából küldődött. — Salzman mindenik Vater Salzmannek nevezi. — Délutáni 4 óraker ki jelentetem Salzmannek ezen Institutumba tett tapasztalásomonn való örömmöt és erántam mutatott humanitássát meg-köszöntem. Salzman sajnállotta hogy tovább nem mulathattam nála. A nevemet edj Könyvbe fel-iratta velem, és edj nyomtatott Institutum planumával meg-ajándékozott.«

Közli: *Rác Lajos.*

A porosz középiskolai tanárképzés és tanárvizsgálatok.¹

A középiskolai tanároknak elméleti kiképzése Poroszországban is az egyetemeken folyik, a gyakorlati tanárképzés színhelyei pedig az e célra kijelölt középiskolák. A tanárvizsgálat

¹ A következő művek alapján: *Dr. Hans Güldner: Der Student der Philologie und die wissenschaftliche Staatsprüfung der Philologen. Sechste... Ausgabe. Berlin, 1932. — U. az: Der Studienreferendar (Ausbildung, Besoldung, Prüfung usw.). 3. Auflage. Berlin, 1929. (Weidmannsche Taschenausgaben für die preußische Schulverwaltung. Heft 2, Heft 3.)*

két részből áll: a tudományos és a pedagógiai vizsgálatból. A tudományos vizsgálaton a jelöltnek azt kell igazolnia, hogy megvan a középiskolai tanításhoz szükséges szaktudományos képzettsége két tantárgyból mint főszakból, egy tantárgyból mint mellékszakkból, továbbá a filozófiából. E vizsgálatot az egyetemi tanulmányok befejezése után lehet letenni valamely állami Tudományos Vizsgáló Bizottság előtt (*Wissenschaftliche Prüfungämter*). A bizottságok egyetemi és középiskolai tanárok-ból állanak, az elnök azonban mindig középiskolában működő tanfőúr. A tagsági kinevezés két-két évre szól. A vizsgáztatásra az a bizottság illetékes, amelynek területén a jelölt az utolsó egyetemi félévét végezte. A vizsgálatra bocsátásnak feltétele legalább nyolc félévi szabályszerű egyetemi tanulmány; ebből legalább hat félévet német egyetemen kell eltölteni, tehát modern nyelvi szakosoknak is legfőljebb két külföldi félévet számítanak be. A miniszter kivételképen hat vagy hét félévi tanulmány alapján is engedélyt adhat a tudományos vizsgálat letételére. A félévek szabályszerűségéhez hozzátartozik, hogy a jelölt mind szaktárgyaiból, mind a filozófiából és a pedagógiából hallgassa a szükséges előadásokat, főtárgyaiból résztvegyen a szemináriumi munkásságban és a természettudományi gyakorlatokban, továbbá lehetőleg az első félévekben, legalább két féléven át, hetenként legalább 2—2 órában résztvegyen az egyetemi testgyakorlásban és előadásokat hallgasson ebből a tárgykörből. A vizsgálatra jelentkezéskor a folyamodónak meg kell jelölnie, mely főszakokból és melyik mellékszakkból, esetleg melyik pótszakkból akar képesítést szerezni, melyik főszakból és milyen tudománykörből kéri a fő házidolgozat és a második házidolgozat tételének kitűzését.

A vizsgálat tárgya minden jelöltre nézve a filozófia, továbbá a jelölt választása szerint három (két fő- és egy mellék-) tárgy e szakok közül: keresztény vallástan, német, latin, görög, héber (csak mellékszák lehet), francia, angol, történelem, földrajz, mennyiségtan, természettan, vegytan, növény- és állattan (egy szak), torna. Ezekon kívül mint pótszaktárgyból vizsgálatot lehet tenni a következő tantárgyakból: filozófiai előismeretek, állampolgári ismeretek, német néprajz (*Volkskunde*), pedagógia, alkalmazott mennyiségtan, ásvány- és földtan (egy szak), ókori régiségtan, közép- és újkori művészettörténet, zenetudomány, összehasonlító nyelvtudomány, általános vallástörténet, lengyel, dán, svéd, orosz, litván, spanyol, olasz, török, holland, rajz, ének, műhelyi gyakorlatok (*Werkstätigkeit*).²

A mellékszakkból való vizsgázás nem kötelező, ha a jelölt valamely pótszaktárgyból tesz vizsgálatot. Meg van engedve,

² Rajzból, énekből és néhány évvel ezelőtt, amikor a torna még szintén a pótszaktárgyak közt szerepelt, tornából is külön bizottságok előtt folyt a vizsgálat, az 1930-i nyári félév óta azonban a középiskolai testnevelő tanárok kiképzése is az egyetemeken folyik, az egyetemen testgyakorló-intézetekben, s a torna- és sporttanári képesítést most már nem pótl, hanem fő- vagy mellékszakként a középiskolai tanári képesítés keretében lehet megszerezni.

hogy a jelölt főszaknak jelentse ki harmadik szaktárgyát is vagy háromnál több szaktárgyat válasszon. A vizsgálati követelmények természetesen mások a főszakból, mások a mellékszakból. A filozófiából teendő és minden tanárjelöltre kötelező szóbeli vizsgálaton tudni kell a lélektanak, különösen az ifjúság lélektanának, az etikának, a logikának és az ismeretelméletnek főkérdéseit, egyszersmind igazolnia kell a jelöltnek, hogy foglalkozott valamely kiváló filozófusnak néhány főművével, vagy pedig a filozófiának vagy a filozófiai neveléstannak bármely fontosabb problémakörével és be tudja ezt illeszteni a filozófia történetébe.

Házi kidolgozásra két feladatot kap a jelölt: egy főfeladatot abból a szaktárgyából, amelynek tanulmányozásával különösen foglalkozott és egy második feladatot vagy a másik főszakjából, vagy a filozófiából. A görögből vagy a latinból készíthető fődolgozatot latinul kell megírni, a modern nyelvit az illető nyelven, a második dolgozatot azonban németül. A két házidolgozat elkészítésére öthónapi idő van engedélyezve a kitűzés napjától számítva; ebből három hónapot lehet a földolgozatra fordítani, kettőt pedig a második dolgozatra. Megokolt kérésre a bizottság elnöke meghosszabbíthatja a dolgozatok beadásának határidejét, mégpedig a földolgozatét legföljebb hat héttel, a második dolgozatét pedig négy héttel. Újabb meghosszabbítás nem lehetséges. Ha a jelölt a megállapított határidőre nem adja be dolgozatait, úgy tekintik, mint aki megbukott a vizsgálaton.

A vizsgálóknak joguk van arra, hogy a jelöltektől minden tárgyból egy-egy rövid, legföljebb három óra alatt elkészíthető zárthelyi dolgozatot is kívánjanak. A nyelvekből okvetlenül meg kell követelni e zárthelyi dolgozatokat. A fizikai, kémiai, biológiai munkálatokban és a földrajzi szemléltető eszközök használatában való gyakorlottságot néhány gyakorlati feladat megoldásával kell a jelölteknek igazolniok. A vizsgáló bizottság határozza meg azt az időt, amelynek letelte előtt a sikertelen vizsgálatot nem lehet megismételni. Az ismétlés csupán egyszer van megengedve.

Egy újabb, 1926-i miniszteri rendelet kívánatosnak tartja, hogy a középiskolai tanárjelöltek már egyetemi tanulmányaik ideje alatt érintkezésbe kerüljenek a középiskolával. Így egy darab időt önvizsgálattal töltenek el és alkalmuk nyílik arra, hogy megítéljék, vajjon csakugyan alkalmasnak érzik-e magukat a középiskolai tanári hivatás betöltésére. De az iskola életével és gyakorlatával való ilyen érintkezés csak akkor értékes, ha a hallgatóknak szabad elhatározásából ered. Jelentkezéseket csak oly hallgatóktól lehet elfogadni, akik legalább harmadik egyetemi évüket befejezték, mert szükséges, hogy saját iskolai éveiktől már valamelyes távolság válassza el őket. A középiskola életében való ilyen részvétel időtartama legalább négy hét, időpontja pedig a nagy egyetemi szünet, tehát augusztus, szeptember, október. A foglalkozás természete nincs részletesen

megállapítva, de nem szabad a hallgatókat önálló tanítással vagy nevelői tevékenységgel megbízni, vagy éppen helyettesítésre felhasználni. Figyelembe kell venni kívánságaikat, hogy inkább az oktatás munkájában akarnak-e résztvenni, vagy a tanulókkal való érintkezésben a játékok, kirándulások, a sport és a munkaközösségek keretében. Távozása alkalmával a hallgató bizonyítványt kérhet ilyen természetű iskolai foglalkozásáról, ez a bizonyítvány azonban csak a foglalkozásnak időtartamát és nemét foglalja magában.

A tanárvizsgálat első részének, a tudományos vizsgálatnak sikeres letétele után a tanári pályára készülő jelölteknek két évig kell gyakorlati módon előkészülniök a tanári hivatásra. E gyakorlati kiképzés kipróbált tanárok vezetése és a tartományi főigazgatóságok (*Provinzialschulkollegien*) felügyelete alatt folyik. A kétéves gyakorlati előkészület végén lehet letenni a tanári vizsgálatnak második részét, a pedagógiai vizsgálatot. A jelölteknek beosztás végett annál a főigazgatóságnál kell jelentkezniök, amelynek területén el akarják tölteni gyakorlatlóveiket. A gyakorlószolgálat rendszerint április vagy október 1-én kezdődik s a jelöltek szolgálatuk megkezdésekor esküt tesznek. A két gyakorlóévet két intézetben kell eltölteni, de a miniszter kijelölhet olyan, internátussal egybekötött iskolákat is, amelyekben mind a két gyakorlóév eltölthető. Egy intézetbe rendszeren csak hat jelöltet lehet beosztani, legalább 15 osztályos iskolába pedig legföljebb nyolcat. Az igazgató és a kijelölt tanárok felelősek a jelöltek kiképzéséért. Minden jelölt részére ki kell jelölni egy rendes tanárt (*Studienrat*), akinek különös feladata a jelölt kiképzéséről való gondoskodás. A jelöltek pedagógiai kiképzésére mind a két gyakorlóév folyamán az igazgató vagy egy megbízott tanár vezetése alatt legalább heti két órában értekezleteket kell tartani, amelyekben a többi tanár is megjelenhet. E tanácskozások tárgya az első évben főként: 1. A nevelés- és oktatásügynek, valamint a benne megnyilvánuló művelődési eszményeknek történeti fejlődése. 2. A német, különösen a porosz közoktatásügy szervezete. Az iskolai felügyelő hatóságok. A szolgálati utasítás. A hivatalos beadványok és jelentések formája. 3. A szaktárgyak módszertana, az írásbeli dolgozatok kezelésének módja. — A második évben főként: 4. Más tárgyak tanításának módszertana, különösen a minden iskolanemben egyformán fontos tárgyaké (vallástan, német, történelem). Az egyes szaktárgyak helyzete az iskola egész szervezetében. 5. A nevelés és oktatás szempontjából fontos lélektani és etikai kérdések; a szexuális pedagógia; az ifjúkor lelki életének kóros jelenségei. 6. Az osztályfőnöki teendőkre való bevezetés. Az iskola és a szülői ház viszonya. — Mind a két évben: 7. Mások óráinak látogatására vonatkozó útbaigazítások. A tanításra való készülés módja. A jelöltek által tartott órák megbeszélése. 8. Az iskolai fegyelem alapelvei, különösen konkrét esetekkel kapcsolatban. 9. A tanulók egészségének gondozása. Ifjúság-

gondozás. Bevezetés a tanulók testi nevelésében való részvételbe. A szülőföld ismerete és védelme. 10. A nevelés és oktatás körébe vágó fontos irodalmi jelenségek megbeszélése. Nevezetes pedagógiai művek olvasásáról szóló beszámolók.

Ezekből a tárgykörökből a gyakorló tanárjelölteknek szabad előadásokat kell tartaniok, körülbelül félevenként írásbeli dolgozatot is készíteniök, egyszersmind az egész előkészületi idő alatt egy rövid naplót kell vezetniök tevékenységükről s ezt a naplót negyedévenként be kell mutatniök az igazgatónak.

Egy-egy szaktanár mellé egyszerre rendszeren csak két gyakorló tanárjelöltet lehet beosztani, legfőljebb hármat. A szaktanárok megismertetik a jelöltekkel szaktárgyak tanításának didaktikai és módszeres segédeszközeit, beviszik a jelölteket óráikra és lehetőleg hamar egyes órákat is tartatnak velük, azután megbeszélik az órák eredményét. Amint a jelöltek nagyobb biztosságra tesznek szert a tanításban, összefüggő oktatást bíznak rájuk, de a szaktanár marad a felelős. A jelöltek átnézik a tanulók dolgozatait, végzik a rendes dolgozatok előzetes javítását, segítenek a természettudományi kísérletezésben. A második gyakorlóévben, megfelelő képesség esetén már az első gyakorlóévnek második felében is önállóan kell nekik tanítaniok, lehetőleg egy-egy féleven át. Ilyenkor a vezető tanár már csak időnként jelenik meg a jelölt óráin. Az első gyakorlóévnek második felétől kezdve minden jelöltnek kb. minden hónapban próbatanítást is kell tartania az igazgató vagy a vezető tanár és a többi jelölt jelenlétében. E próbatanítások tervezetét és lefolyását az értekezleteken megbeszélik. Ugyancsak az első gyakorlóévnek második felétől kezdve az igazgató szükség esetén helyettesítésre is beoszthatja a jelölteket, de csak mérsékelt óraszámban.

A pedagógiai vizsgálatot a kétéves előkészületi idő végén az illető tartomány Pedagógiai Vizsgáló Bizottságának (*Pädagogische Prüfungsämter*) tagjaiból alakult bizottság előtt kell letenni. E tartományi Vizsgáló Bizottság elnökét és tagjait a miniszter a tartományi főigazgatóságok tagjaiból nevezi ki 3-3 évre, tehát egyetemi tanárok nincsenek köztük. A vizsgáló bizottság az elnökön vagy helyettesén kívül három kijelölt tagból áll.

Minden gyakorló tanárjelöltnek házidolgozatot kell készítenie a nevelés- és oktatástanból. Ennek tárgyát a jelölt az igazgató hozzájárulásával maga választja, de a tárgynak a jelölt gyakorlóévei alatt szerzett tapasztalataihoz kell kapcsolódnia. Ezenkívül a jelölt még két próbatanítási feladatot is kap. Ezeket két nappal előbb közlik vele, a próbatanítást pedig a vizsgáló bizottság jelenlétében kell megtartania. A szóbeli pedagógiai vizsgálat tárgyait az elnök állapítja meg, kijelöli a kérdezőket is, ha nem ő maga kérdez. Ha a pedagógiai vizsgálat nem sikerül, a bizottság dönti el, vajjon még egy félévi vagy egy egészévi gyakorlat eltöltése után ismételheti-e a jelölt a vizsgálatot. Aki az ismétlővizsgálaton sem felel meg, elbocsáttatik a középiskolai tanári szolgálatból.

Nagy J. Béla.